

Toruń, dnia 17 maja 2022 roku

Prof. dr hab. Maciej Zastempowski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

**Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym
dr inż. Pawła Kobisa**

Podstawy formalne recenzji

Podstawy prawne sporządzonej recenzji w postępowaniu habilitacyjnym dr inż. Pawła Kobisa wyznaczają art. 218 - 226 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Przazuo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619).

Podstawę formalną recenzji stanowi pismo, z dnia 30 marca 2022 roku, dr hab. Agaty Mesjasz-Lech, prof. PCz, Przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości Politechniki Częstochowskiej, informujące o powołaniu przez Radę Doskonałości Naukowej (pismo z dnia 28 lutego 2022) mojej osoby na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr inż. Pawła Kobisa (R-WZ/BODN-512- 1.2022).

Podstawą do przygotowania recenzji były następujące prace i dokumenty przygotowane przez dr inż. Pawła Kobisa:

- wniosek przewodni,
- dane wnioskodawcy,
- kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia naukowego doktora,
- autoreferat przedstawiający omówienie dorobku naukowego, osiągnięć naukowych, dydaktycznych, organizacyjnych i zawodowych,
- wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości,
- zestawienie publikacji - dziesięć najbardziej znaczących, zdaniem autora, artykułów naukowych dotyczących zagadnień z zakresu bezpieczeństwa zasobów informatycznych,
- zestawienie publikacji - artykuły w czasopismach, redakcje naukowe monografii, referaty, fragmenty w monografiach, fragmenty w książkach,

- zestawienie publikacji - rozdziały w monografiach,
- pozostałe dokumenty,
- monografia pt. *Zarządzanie bezpieczeństwem informacji w systemach informacyjnych małych i średnich przedsiębiorstwach z uwzględnieniem czynnika ludzkiego*, TNOiK Dom Organizatora, Toruń 2021,
- nośnik pendrive z zapisem elektronicznym przedkładanych dokumentów.

Podstawowe dane o Kandydacie

Dr inż. Paweł Kobis uzyskał dyplom magistra w 2003 roku (Politechnika Częstochowska) a stopień doktora w 2010 roku (Wydział Zarządzania, Akademia Górniczo-Hutnicza). Od początku swojej kariery naukowej jest on związany z Politechniką Częstochowską, pracując kolejno na stanowisku:

- asystenta (2001-2010) - Katedra Informatycznych Systemów Zarządzania, Wydział Zarządzania,
- adiunkta (2010 - obecnie) - Katedra Informatycznych Systemów Zarządzania, Wydział Zarządzania.

W latach 2001 - 2013 dr inż. Paweł Kobis pracował również w innych szkołach wyższych m.in. Wyższej Szkole Hotelarstwa i Turystyki, Wyższej Szkole Zarządzania, Wyższej Szkole Biznesu czy Wyższej Szkole Ekonomii i Administracji im. Prof. Edwarda Lipińskiego.

Dr inż. Paweł Kobis nie ubiegł się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Wymogi prawne wobec osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Zgodnie z artykułem 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2021 r. poz. 478,619) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie

sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

- b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
 - c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
- 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Zgodnie zaś z ustępem 2 niniejszego artykułu osiągnięcie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

Warunek 1 - Kandydat posiada stopnia doktora

Dr inż. Paweł Kobis uzyskał stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie Nauki o Zarządzaniu, nadany uchwałą Rady Wydziału Zarządzania Akademii Górniczo-Hutniczej z dnia 1 lipca 2010 roku.

Podstawę stopnia naukowego stanowiła rozprawa doktorska pt. *Wpływ grupowych systemów wspomagani decyzji na usprawnienie zarządzania dużymi przedsiębiorstwami*, przygotowana pod kierunkiem promotora prof. dr hab. inż. Leszka Kiełtyki. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli prof. dr hab. Irena Hejduk, prof. dr hab. inż. Jan Tadeusz Duda oraz dr hab. Piotr Górski, prof. AGH.

Dr inż. Paweł Kobis spełnia warunek 1.

Warunek 2. Kandydat posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny

Jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr inż. Paweł Kobis wskazał własną monografię pt. *Zarządzanie bezpieczeństwem informacji w systemach informacyjnych małych i średnich*

przedsiębiorstw z uwzględnieniem czynnika ludzkiego, wydana nakładem TNOiK Dom Organizatora w Toruniu, w 2021 roku.

Wydawnictwo to znajduje się w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe sporządzonym przez Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 roku (poziom I - pozycja 505).

Oceniając czy wskazana monografia stanowi znaczny wkład w rozwój nauki o zarządzaniu i jakości, jako dyscypliny naukowej, przyjąłem następujące kryteria:

- 1) aktualność podjętej tematyki,
- 2) przedstawione ramy teoretyczne - model teoretyczny/badawczy,
- 3) metodykę badawczą - adekwatność konceptualną, rygor metodologiczny oraz zgromadzony materiał empiryczny.

Odnosząc się do podjętej przez dr inż. Pawła Kobisa tematyki zarządzania bezpieczeństwem informacji w systemach informacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) nie można odmówić jej aktualności we współczesnym świecie. Świadczy o tym nawet pobieżna analiza baz bibliometrycznych tj. Scopus czy WoS (np. Scopus - 2518 artykułów naukowych zawierających następujące hasła w tytule, abstrakcie i słowach kluczowych: ("information security" OR security) AND ("information systems" OR "IT systems") AND (sme* OR "small and medium" OR firm* OR enterprise*), w tym w bieżącym roku już 35; WoS - w temacie - 699, w tym w 2022 - 12) wskazująca na silne zainteresowanie tymi zagadnieniami. Jednoznacznie sugeruje to również, iż jest to obszar, w którym naukowej z całego świata ciągle znajdują ważne luki badawcze. Biorąc pod uwagę, iż „ucyfrowienie” staje się jednym z fundamentów współczesnych przedsiębiorstw oraz patrząc z perspektywy pandemii Covid-19, która przyczyniła się do konieczności przejścia wielu pracowników na tryb pracy zdalnej (z wykorzystaniem narzędzi informatycznych), tematyka zarządzania bezpieczeństwem informacji w MŚP nabiera jeszcze bardziej istotnej roli.

Oceniając monografię z perspektywy należnych jej fundamentów, czyli ram teoretycznych, z jednej strony wskazujących na istniejącą w wiedzy lukę badawczą, z drugiej zaś - równie kluczowej - wskazującej na podstawy (źródła, referencje) przyjmowanego i/lub proponowanego modelu teoretycznego, uważam, że jest ona dość słaba. Mimo trzech rozdziałów teoretycznych, na blisko 230 stronach, trudno znaleźć w niej przesłanki do podjęcia poruszanego zagadnienia badawczego. Trudno jednoznacznie wskazać lukę badawczą. Nie są nią bowiem wskazane we wstępie założenia badawcze (s. 12.). Czytając pracę ma się miejscami wrażenie podręcznika a nie monografii naukowej. Niestety brakuje mi krytycznego podejścia do

przedstawianych problemów, a przede wszystkim ich „krytycznej selekty”. Przecież nie wszystkie poruszone przez dr inż. Pawła Kobisa zagadnienia są istotne z punktu widzenia celu monografii. Dla przykładu, po co tak szczegółowo opisywać techniczne aspekty sieci informatycznych (s. 64-65) skoro nie wiążą się one z empirią pracy. Jak sądzę problem tkwi w braku modelu badawczo-teoretycznego stanowiącego istotę pracy, lecz odniosę się do tego w dalszej części recenzji. Również w warstwie teoretycznej praca mocno rozczarowuje. Na bazie jakich fundamentów teoretycznych dr inż. Paweł Kobis formułuje stawiane pytania badawcze? Na jakich teoriach się opiera? Trudno znaleźć odpowiedź na te pytania. Odnoszę wrażenie, iż źródłem tego problemu jest brak rygoru metodycznego w badaniach literatury. Próżno szukać informacji na bazie jakiego przeglądu literatury dr inż. Paweł Kobis przygotował część teoretyczną. Czy był to systematyczny przegląd literatury? Jakie bazy, jakie lata, jakie czasopisma zostały w nim ujęte? To ponownie jedynie wycinek pytań, które można tu postawić. Niestety w wielu miejscach pracy dr inż. Paweł Kobis przywołuje różne źródła nie bezpośrednio a za pośrednictwem innych autorów. Nie traktuję tej praktyki jako błędnej, rzuca się jednak w oczy duża liczba tego typu przypisów (np. s. 24, 26, 27, 34, 37, 38, 39, 51, 58-59 itd.), co z kolei może świadczyć o nieznanym części literatury.

Czytając część teoretyczną monografii znajduję z niej wiele internujących aspektów jak chociażby problematyka kompetencji pracowników mających wpływ na bezpieczeństwo zasobów informacyjnych (s. 218-222), błędów ludzkich (s. 176), czynników zewnętrznych (tj. klimat, kultura, itd.) kształtujących postawy pracowników (s. 166) czy metody szacowania ryzyka (s. 131), niestety próżno szukać odniesienia do nich w części empirycznej pracy.

Oceniając pracę z perspektywy metodyki badawczej, czyli jej adekwatności konceptualnej, rygoru metodologicznego oraz zgromadzonego materiału empirycznego, ponownie muszę wyrazić rozczarowanie.

Odnosząc się do adekwatności konceptualnej, czyli osadzenia pracy, problemu badawczego w teoretycznych ramach właściwych dyscyplinie nauk o zarządzaniu jakością, mam dość duże wątpliwości, wynikające przede wszystkim z uwag dotyczących części teoretycznej. Trudno bowiem szukać na gruncie jakich teorii dr inż. Paweł Kobis formułuje cel pracy i pytania badawcze, czy na podstawie jak przeprowadzonego przeglądu literatury prowadzi swój wywód.

W tym obszarze moje zastrzeżenie budzi również brak jakiegokolwiek modelu teoretycznego, konceptualnego czy badawczego. Modelu, który wynikałby z przeprowadzonego przeglądu literatury i dawałby silne podstawy do sformułowania

takich, a nie innych pytań badawczych czy hipotez. To z kolei, powoduje pewne pomieszanie w metodyce pracy. Dr inż. Paweł Kobis formułuje najpierw cele badawcze (6, s. 231-232) a na ich podstawie hipotezę badawczą. Odnoszę wrażenie, iż zgodnie z logiką wyvodu, część teoretyczna powinna prowadzić Autora do sformułowania hipotezy lub hipotez (przypuszczeń lub pytań badawczych), które z kolei prowadzą do takich a nie innych szczegółowych celów badawczych.

Niestety muszę również wyrazić wątpliwości w zakresie zaproponowanej przez dr inż. Pawła Kobisa hipotezy. Brzmi ona następująco: *„W przedsiębiorstwach małych i średnich nie zarządza się bezpieczeństwem w sposób kompletny (holistyczny), marginalizując aspekty pozatechniczne ochrony informacji, w tym wpływ czynnika ludzkiego, co prowadzi do zwiększenia ryzyka zagrożenia zasobów niematerialnych przedsiębiorstwa.”* Po pierwsze, pierwszy jej człon jest raczej założeniem, na podstawie którego można formułować hipotezy dotyczące przyczyn takiego stanu. Po drugie, sam dr inż. Paweł Kobis wskazuje, iż istnieje zjawisko dojrzałości zarządzania bezpieczeństwem. Co z kolei sugeruje, iż oczywistym jest, że część przedsiębiorstw będzie bardziej a inna mniej dojrzała w tym zakresie. Po trzecie, tak sformułowana hipoteza nie ma podstaw w części teoretycznej. Po czwarte, hipoteza jest „piętrowa” i składa się z kilku aspektów badawczych, tzn. pierwszy człon dotyczy dojrzałości bezpieczeństwa informacji, drugi wskazuje na marginalizację czynnika ludzkiego, trzeci zaś na kwestię wzrostu ryzyka zagrożenia zasobów niematerialnych. Jak w takim razie określić podstawy dla odrzucenia lub nie takiej hipotezy np. w sytuacji, gdy w MŚP nie zarządza się bezpieczeństwem w sposób kompletny, ale nie marginalizuje aspektów ludzkich, co z kolei nie prowadzi do zwiększenia ryzyka?

Oceniając monografię z perspektywy rygoru metodologicznego, czyli zastosowanych metod badawczych, dających gwarancję osiągnięcia oczekiwanego wyniku poprzez swoją ścisłość i jednoznaczność, ponownie mam poważne zastrzeżenia.

Po pierwsze, sposób doboru próby badawczej MŚP do pierwszego etapu badań. Nie kwestionuję rzetelności doboru i szczegółowości jego opisu (367 firm). Jednakże problem tkwi właśnie w szczegółach. Po pierwsze, dr inż. Paweł Kobis nie wyjaśnia z jakich baz danych korzystał. Czy była to baza dobrana z REGONU czy z innego rejestru? Po drugie, na jakiej podstawie ustalono udział frakcji na poziomie 0,6? Dr inż. Paweł Kobis stwierdza jedynie, iż *„jest to poziom zoartości z dużym prawdopodobieństwem spełniający wymogi badania”*. Czy jest to potwierdzone „twardymi” danymi np. z innych badań. Jeśli nie, należało przyjąć wartość na poziomie 0,5. Po trzecie, na ostatnim etapie doboru próby zastosowano dobór

celowy (s. 235), przyjmując jako kryterium „przetwarzanie większości zasobów informacyjnych w postaci cyfrowej”. Takie rozwiązanie powoduje, iż nie ma możliwości istotnego statystycznie wnioskowania o całej populacji MSP w Polsce (na co wskazuje chociażby tytuł całej pracy i przedstawiane w niej wnioski).

Po drugie, sposób doboru próby badawczej MSP do drugiego etapu badań, nie spełnia jakichkolwiek warunków rygoru metodologicznego. W konsekwencji nie daje ona podstaw do istotnego statystycznie wnioskowania (26 osób), a tym bardziej do oceny zaproponowanego systemu.

Po trzecie, jak zbudowano kwestionariusz badawczy (w pierwszym i drugim etapie)? Czy zastosowano zwalidowane skale, a jeśli tak, to jakie? Czy poszczególne i-temy zostały dobrane w oparciu o wcześniejsze badania (referenqe)? Jeśli zaś nie, to jak oceniono ich rzetelność (Cronbach Alfa), dopasowanie próby (Kaiser-Meyer- Olkin, Bartlett test), ile wyniósł błąd wspólnej wariancji (CMV), czy przeprowadzono analizę czynnikową, czy oceniono współliniowość? Ponownie to jedynie wycinek pytań, które można tu postawić.

Wreszcie patrząc na monografię z strony zgromadzonego materiału empirycznego, czyli pytania o to czy materiał ten potwierdza proponowane wyjaśnienia, opisy bądź relacje między pojęciami, również muszę wyrazić moją negatywną opinię. Po pierwsze, nie zbadano rzetelności kwestionariusza badawczego. Po drugie, w przypadku braku modelu badawczego, jednoznacznego wskazania badanych konstruktów/pojęć i relacji między nimi, trudno potwierdzić wskazane zależności (np. czy przeprowadzone badania empiryczne wskazały na zasoby niematerialne i materialne podsystemu Zarządzania Pozatechnicznymi Aspektami Bezpieczeństwa Informacji - ZPABI (s. 324)). Po trzecie, opisane wyniki dość luźno wiążą się z stanowiącym podsumowane pracy podsystemem ZPABI (s. 342, 344). Na jakiej podstawie sformułowano przedstawione tam relaq'e (zależności i współzależności), pozostaje dla mnie niezrozumiałe. Po czwarte, w przypadku zastosowanych w kwestionariuszu skal porządkowych (Likierta) nie można wykorzystać średniej arytmetycznej do opisu, a tym bardziej rangowania (np. s. 290- 291, 354-355). Po piąte, zgromadzone dane w drugim etapie badań ilościowych nie dają podstaw do jakiegokolwiek wnioskowania.

W konsekwencji biorąc pod uwagę powyżej omówione kryteria stwierdzam, iż wskazane przez dr inż. Pawła Kobisa osiągnięcie naukowe nie stanowi znacznego wkładu w rozwój dyscypliny naukowej - nauki o zarządzaniu i jakości.

Dr inż. Paweł Kobis nie spełnia warunku 2.

Warunek 3 -Kandydat wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w zoięcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Oceniając aktywność naukową dr inż. Pawła Kobisa po uzyskaniu stopnia doktora należy wskazać na opublikowanie łącznie 66 prac, w tym:

- 1 monografii,

- 35 rozdziałów w monografiach,
- 1 fragment w monografii,
- 7 redakcji monografii,
- 17 artykułów naukowych w czasopismach,
- 2 fragmenty w książkach,
- 3 publikacji naukowych w recenzowanych materiałach pokonferencyjnych. Kandydat nie posiada w swoim dorobku prac w czasopismach posiadających

Impact Factor. Indeks H dr inż. Pawła Kobisa wynosi odpowiednio: 1 (WoS), 1 (Scopus), 3 (Google Scholar). Jego wskaźniki cytowań wynoszą odpowiednio: WoS = 2, Scopus = 2, Google Scholar = 44 (w tym autocytowania 16). Wskaźniki te są bardzo niskie.

Wśród czasopism, w których dr inż. Paweł Kobis publikował można wskazać m.in: *Przegląd Organizacji*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, *Marketing i Rynek*, *Operations Research and Decisions*.

Z punktu widzenia realizacji tej aktywności na innej uczelni należy wskazać, iż dr inż. Paweł Kobis współpracował z:

- Katedrą Zarządzania Organizacjami Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska” - 5 wspólnych artykułów,
- Wielkopolską Wyższą Szkołą Społeczno-Ekonomiczną w Środzie Wielkopolskiej - członkostwo w Editorial Board monografii naukowych.

Konkludując, uważam, że dr inż. Paweł Kobis, w minimalnym akceptowalnym stopniu, spełnia warunek 3.

Konkluzja końcowa

Biorąc pod uwagę wymogi prawne wobec osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego stwierdzam, iż przedstawione przez dr inż. Pawła Kobisa osiągnięcie naukowe nie stanowi znacznego wkładu w rozwój dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości.

W konsekwencji nie pozwala mi to na poparcie jego wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości.

